

УДК 343.368

Скрекля Л. І., к. ю. н., доцент кафедри теорії держави і права, Львівський торговельно-економічний університет, м. Львів.

ORCID ID: 0000-0002-0138-1234; Researcher ID: G-9097-2019;

Богонюк Г. І., к. ю. н., викладач, Правничий коледж національного університету імені Івана Франка, м. Львів.

ОКРЕМІ ПИТАННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ЗЛОЧИНІВ, ЯКІ ПОСЯГАЮТЬ НА ПОРЯДОК ВИКОНАННЯ СУДОВОГО РІШЕННЯ

Анотація. Досліджено питання кримінально-правової відповідальності у сфері виконання судових рішень, а також проблемні аспекти законодавчого регулювання цих питань. Визначаються особливості кваліфікації злочинів, які посягають на порядок виконання судового рішення; розглядаються випадки кваліфікації аналізованих посягань, вчинених у співучасті, а також із спеціальним суб'єктом.

Специфіка злочинів зі спеціальним суб'єктом полягає у тому, що їх можуть вчинити лише особи, наділені ознаками спеціального суб'єкта. Встановлено, що статті Особливої частини не регламентують кримінальну відповідальність за злочини, які посягають на порядок виконання судового рішення, вчинені у співучасті. Тобто склади злочинів описані на основі того, що вони вчинені однією особою, яка власними діями виконує об'єктивну сторону посягання. Однак це не виключає вчинення невиконання судового рішення у співучасті.

Констатовано, що невиконання судового рішення, вчинене службовою особою, найчастіше супроводжуються привласненням, розтратою майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем, зловживанням владою або службовим становищем та службовим підробленням.

Ключові слова: кримінальна відповідальність, судові рішення, судова система, правосуддя, кримінально-правова кваліфікація.

Skrekliia L. I., candidate of Law, associate Professor of the Department of theory of State and Law, Lviv University of Trade and Economics, Lviv;

Bohonyuk G. I. candidate of Law, teacher, Law School of the Ivan Franko National University, Lviv.

QUESTIONNAIRE FOR QUALIFICATION OF CRIME WHICH ARE DETERMINED BY THE PROCEDURE FOR IMPLEMENTING THE JUDICIAL DECISION

Abstract. In this article were analyzed the question of criminal responsibility in the field of the execution of court decisions, the problems in accordance with

legislation of the execution production, the proposals on the improvement of the current legislation and practices are made. There are determined features of the qualification of crimes that infringe the order of a court judgment fulfillment; considered the cases of qualification of the analyzed offences committed in complicity, as well as wit a special subject.

The article in question reveals the problem of judicial decision, and gives ways to address the proposals submitted by amending certain provisions of national law. The violated rights should be restored. In this case the purpose of justice will be achieved. The state of justice depends on the efficiency of judicial control over the execution of judgments. The author pays a great deal of attention to the fact that a problem related to non-execution of the court decisions exists in Ukraine, thus the purpose of judicial proceedings is not reached every single time. Therefore, to improve this situation judiciary should exercise an appropriate control what is subject to this article. The current legislation is analyzed, the shortcomings of legal regulation related to relationships of judicial control are highlighted. The article formulates the appropriate proposals to improve the legislation on judicial control over the execution of court decisions, and emphasizes the need for further research in this area.

Key words: criminal responsibility, judgment, judiciary, justice, criminal-law qualification.

JEL: K 14.

DOI: <https://doi.org/10.36477/2616-7611-2019-08-16>

Постановка проблеми. У кримінальному законодавстві України правила кримінально-правової кваліфікації жодним чином не регламентовані. Судова практика частково заповнює відсутність законодавчого регулювання та незакінченість теоретичних концепцій, формулюючи ті чи інші правила проведення кваліфікації відповідних посягань, однак вони не завжди мають стабільний та одностайний характер. Не випадково, чи не кожна постанова Пленуму Верховного Суду України, з питань застосування норм про відповідальність за злочини, починається з твердженням того, що в слідчо-прокурорській та судовій практиці мають місце помилки при проведенні кримінально-правової кваліфікації [1, с. 412]. Тому необхідність з'ясування дискусійних питань кваліфікації злочинів, які посягають на порядок виконання судового рішення обумовлена тим, що від їх вирішення залежатиме однозначність та обґрунтованість правозастосовної практики в частині кваліфікації аналізованих злочинів.

Аналіз останніх досліджень. На сьогодні немає безсумнівних здобутків у вирішенні питань кваліфікації злочинів, які посягають на порядок виконання судового рішення. Разом із тим одні науковці аналізували питання кваліфікації ухилення від відбування покарання у вигляді обмеження волі [2], інші — незаконних дій щодо майна, на яке накладено арешт, заставленого майна або майна, яке описане чи підлягає конфіскації [3]. Також ця проблема частково розглядалась у дисертаційному дослідженні В. А. Головчук [4]. Втім доводиться констатувати, що теорія кримінального права та правозастосовна практика не виробили конкретних правил застосування

положень Особливої частини КК України щодо злочинів, які полягають у невиконанні судового рішення. Своєю чергою, до проблемних, таких, що неоднозначно вирішуються у кримінально-правовій літературі та у правозастосовній діяльності, що стосуються кримінально-правової кваліфікації відповідних злочинів, слід віднести питання щодо: 1) співучасті у відповідних злочинах; 2) сукупності злочинів, які полягають у невиконанні судового рішення.

Постановка завдання. Метою даної статті є дослідження окремих питань кваліфікації злочинів, які посягають на порядок виконання судового рішення.

Виклад основних положень. Відповідно до ст. 26 КК України співучастью визнається умисна спільна участь декількох суб'єктів злочину у вчиненні умисного злочину. Отже, для наявності співучасті у злочині має брати участь щонайменше два суб'єкти злочину, тобто фізичних осудних осіб, які вчинили злочин у віці, з якого може наставати кримінальна відповідальність. Зауважимо, що статті Особливої частини не регламентують кримінальну відповідальність за злочини, які посягають на порядок виконання судового рішення, вчинені у співучасті. Тобто склади злочинів описані на основі того, що вони вчинені однією особою, яка власними діями виконує об'єктивну сторону посягання. Однак це не виключає вчинення невиконання судового рішення у співучасті. Для прикладу: Іванова для того, щоб ухилитися від виконання покарання у виді громадських робіт, звернулася до свого знайомого у лікувальний заклад з проханням надати їй медичну довідку про наявність у неї захворювання, яке унеможливило виконання нею громадських робіт. Відтак лікар, достовірно знаючи, що Іванова має намір ухилитися від відбування громадських робіт, надав відповідну довідку, а отже, сприяв у вчиненні нею злочину, передбаченого ч. 2 ст. 389 КК України.

Кваліфікація дій особи, яка сприяла у вчиненні відповідних злочинів, не становитиме труднощів, оскільки такі дії отримають кримінально-правову оцінку як пособництво в ухиленні від відбування покарання у виді громадських робіт (ч. 5 ст. 27 — ч. 2 ст. 389 КК України).

Особливо багато питань виникає, коли здійснюється кваліфікація злочинів зі спеціальним суб'єктом, вчинених у співучасті. Безумовно, співучасть, зокрема зі спеціальним суб'єктом, надає злочину більшої суспільної небезпеки, оскільки об'єднання зусиль двох і більше осіб полегшує досягнення злочинного результату, приховування злочину, а також посилює ймовірність уникнення винними кримінальної відповідальності. Специфіка злочинів зі спеціальним суб'єктом полягає у тому, що їх можуть вчинити лише особи, наділені ознаками спеціального суб'єкта. У теорії кримінального права не існує одностайної позиції з приводу того, хто може бути співучасником у відповідних посяганнях, а конкретніше — чи можуть ними виступати особи, які не мають ознак спеціального суб'єкта. Існує три підходи вирішення цієї проблеми. Перший полягає у визнанні недопустимості такої співучасті, оскільки це призведе до безмежного

розширення кола осіб, які підлягають кримінальній відповідальності, зашкодить реалізації ідеї виокремлення самостійних складів злочинів зі спеціальним суб'єктом [5, с. 16]. Другий допускає співучасть у формі співвиконавства (проста співучасть) у злочині із спеціальним суб'єктом осіб, які не мають додаткових ознак такого суб'єкта. Кваліфікацію дій усіх осіб, які виконували злочин, пропонують здійснювати за Особливою частиною КК України, яка встановлює відповідальність за злочин зі спеціальним суб'єктом, без посилань на Загальну частину [6, с. 227–228]. Натомість третій підхід зводиться до того, що співвиконавство осіб, які не мають ознак спеціального суб'єкта, неможливе у злочинах, які можуть бути вчинені лише певною особою. Зокрема, якщо складом злочину передбачено спеціальний суб'єкт, то особи, які не є такими, визнаються не співвиконавцями, а іншими співучасниками, незалежно від фактичного виконання об'єктивної сторони (складна співучасть). У таких випадках такі дії отримують кваліфікацію за ст. 27 як підбурювальні, організаторські або пособницькі дії та відповідною статтею Особливої частини КК України [7, с. 121].

Видається, підхід щодо невизнання співучасті у злочинах зі спеціальним суб'єктом є недостатньо переконливим. Обґрунтовану критику щодо такого підходу наводить В. В. Устименко, який зазначає, що, по-перше, кримінальне законодавство не містить прямої заборони співучасті у злочинах зі спеціальним суб'єктом, положення КК про співучасть поширюються на всі діяння, окреслені в Особливій частині, а зокрема, і вчинювані спеціальним суб'єктом, по-друге, практика визнає можливість такої співучасті [8, с. 32–33].

Що стосується співучасті у формі співвиконавства у злочині зі спеціальним суб'єктом осіб, які не мають додаткових ознак такого суб'єкта, то, зазначимо, що такий підхід загалом є допустимим за умови, що загальний суб'єкт виконує іншу частину об'єктивної сторони, ту, для виконання якої не вимагається наявності ознак спеціального суб'єкта. Наприклад, при вчиненні злочину, передбаченого ч. 2 ст. 365 КК України працівник правоохоронного органу «залучив» сторонніх осіб (друзів, родичів) для вчинення насильницьких дій щодо потерпілого. Об'єктивна сторона цього злочину має складений характер, і дії, які становлять зміст об'єктивної сторони цього злочину, можуть бути вчинені спеціальним суб'єктом у поєднанні зі загальним.

Однак, вважаємо, що вчинення злочину, передбаченого ч. 2, 3 ст. 382 КК України, а саме — умисне невиконання вироку, рішення, ухвали, постанови суду, що набрали законної сили, або перешкоджання їх виконанню, вчиненого службовою особою, неможливе у співвиконавстві зі загальним суб'єктом, оскільки об'єктивна сторона відповідного злочину складається лише з одного діяння. Наприклад, згідно з ч. 4 ст. 202 КПК України особа звільняється з-під варті після внесення застави, визначеної слідчим суддею. Після отримання та перевірки документа, що підтверджує внесення застави, уповноважена службова особа місця ув'язнення, під вартою в якому знаходиться обвинувачений, негайно здійснює розпорядження про його

звільнення з-під варти та повідомляє про це слідчого, прокурора та слідчого суддю. Невиконання цієї вимоги службовою особою утворює склад злочину, що розглядається. Отже, співвиконавцем злочину, передбаченого ч. 2, 3 ст. 382 КК України, не може бути загальний суб'єкт, оскільки лише спеціальний суб'єкт уповноважений здійснити перевірку документів, що підтверджують внесення застави, та звільнити обвинуваченого з-під варти. Отже, об'єктивну сторону невиконання судового рішення (ч. 2 ст. 382 КК України) може виконати лише спеціальний суб'єкт.

Слід визнати слушним третій підхід, згідно з яким співучасть у злочинах зі спеціальним суб'єктом допускається, а, відповідно, посягання осіб, не наділених ознаками спеціального суб'єкта, можуть кваліфікуватися за відповідними нормами Загальної (ч. 3, 4, 5 ст. 27) та Особливої частини КК України, які встановлюють відповідальність спеціальних суб'єктів [7, с. 121]. Відтак виконавцем (співвиконавцем) злочину зі спеціальним суб'єктом (ч. 2, 3 ст. 382 КК України) може бути лише службова особа. Натомість особи, які мають тільки ознаки загального суб'єкта, можуть лише брати участь у вчиненні злочину як організатори, пособники або підбурювачі.

На практиці також ймовірні ситуації, коли фактично має місце співучасть, однак дії, так званих, співучасників отримують різну кримінально-правову оцінку. Так, наприклад, службова особа, перебуваючи у дружніх відносинах із особою, щодо якої винесений обвинувальний вирок, приймає за проханням останнього його на роботу. Водночас службовій особі достовірно відомо, що вона приймає засудженого, позбавленого права обіймати певні посади, на таку посаду. За таких умов дії службової особи отримують окрему кримінально-правову оцінку за ч. 2 ст. 382 «Невиконання судового рішення» КК України. Натомість дії особи, щодо якої є обвинувальний вирок суду, отримують кваліфікацію за ч. 1 ст. 389 «Ухилення від покарання, не пов'язаного з позбавленням волі» КК України.

Наступним питанням, яке потребує з'ясування, є кваліфікація за сукупністю злочинів, які полягають у невиконанні судового рішення. Нагадаємо, що сукупність злочинів має місце тоді, коли вчинене повністю не охоплюється однією, будь-якою, зі статей Особливої частини КК України. Тобто скоєне потрібно кваліфікувати за кількома статтями Особливої частини КК України. Своєю чергою, як свідчить аналіз судової практики, невиконання судового рішення, вчинене службовою особою, найчастіше супроводжуються привласненням, розтратою майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем (ст. 191 КК України), зловживанням владою або службовим становищем (ч. 1 та 2 ст. 364 КК України) та службовим підробленням (ст. 366 КК України).

У цьому разі постає питання: «Чи необхідно кваліфікувати зазначені дії за сукупністю злочинів чи достатньо лише за ст. 382 чи ст. 388 КК України»? Для вирішення цього питання необхідно вдатися до Постанови Пленуму Верховного суду України № 7 від 04. 06.2010 року «Про практику застосування судами кримінального законодавства про повторність, сукупність і рецидив злочинів та їх правові наслідки». Зокрема, позиція

Верховного Суду України, навіть виражена у постанові його Пленуму, формально не є обов'язковою за вирішення конкретних справ. Окрім того, нині Верховний Суд України не здійснює роз'яснення з питань застосування кримінального законодавства. Проте, як зазначають у кримінально-правовій літературі, використання додаткових підстав кримінально-правової кваліфікації забезпечує стабільність тексту закону, підвищує істинність кваліфікації, оскільки зменшується потреба в його постійних модифікаціях. У пп. 10–11 наведеної Постанови зазначається: якщо у складі злочину передбачене діяння, окремі прояви якого у поєднанні з відповідними обставинами утворюють склад іншого злочину, то такі прояви, як правило, повинні отримувати окрему кваліфікацію. Це засвідчує також аналіз судової практики. Так, постановою Полонського районного суду особу притягнуто до адміністративної відповідальності за ч. 1 ст. 130 КУпАП і накладено стягнення у виді 40 годин громадських робіт. Для сільського голови с. Бражинці інспектор Полонського районного підрозділу кримінально-виконавчої інспекції видав скерування, за яким засудженого спроваджено відбувати громадські роботи. Сільський голова видав розпорядження «Про організацію виконання стягнення у вигляді громадських робіт», згідно з яким засудженого прийнято на громадські роботи та встановлено їх відбування з 9 до 13 години з 12.01.2011 року, а відповідальність та контроль сільський голова поклав на себе. Також цього ж дня підсудний склав графік виходу порушника на громадські роботи, за яким останній повинен був з 12.01. до 25.01. 2011 року, за винятком суботи і неділі, виконувати роботи із прибирання і благоустрою території.

Однак сільський голова, знаючи, що засуджений призначені йому роботи не виконував, у приміщенні Бражинецької сільської ради, діючи в інтересах цього порушника, який для нього є кумом, склав, підписав і скріпив печаткою табель виходу на роботу останнього та відомість відпрацьованих порушником громадських робіт, в яких вказав завідомо неправдиві дані про те, що засуджений у повному обсязі відбув адміністративне стягнення у вигляді громадських робіт, учинивши відтак службове підроблення та умисне невиконання вказаної постанови суду [9]. За вчинення зазначених дій суд визнав сільського голову винним у вчиненні злочинів, передбачених ч. 1 ст. 366, ч. 2 ст. 382 КК України.

Органами досудового розслідування для підсудного також інкримінувалось учинення ним злочину, передбаченого ч. 1 ст. 364 КК України, а саме: зловживання владою в інтересах третіх осіб шляхом використання службовою особою влади всупереч інтересам служби, що заподіяло істотну шкоду державним інтересам у вигляді підриву авторитету та престижу органу місцевого самоврядування. Однак суд за ч. 1 ст. 364 КК України прийняв рішення виправдати підсудного за відсутністю в його діях складу названого злочину. Видається, що вирок суду є справедливим та відповідає чинному кримінальному законодавству, оскільки: по-перше, злочинними діями винного не завдано істотної шкоди, про яку йдеться у ч. 1 ст. 364 КК України, а зокрема, не відбувся підрив авторитету органу

місцевого самоврядування; по-друге, дії підсудного повною мірою охоплюються статтями, які передбачають кримінальну відповідальність за невиконання постанови суду, що набрала законної сили (ч. 1 ст. 382 КК України), а також службове підроблення, тобто внесення службовою особою до офіційних документів завідомо неправдивих відомостей (ч.1 ст. 366 КК України).

Висновки. У цілому можна констатувати, що проблеми кваліфікації злочинів, які посягають на порядок виконання судового рішення, становлять не лише теоретичний, але й практичний інтерес та потребують глибокого аналізу, оскільки існуючий стан розроблення проблеми кваліфікації відповідних посягань не можна вважати достатнім. Це пов'язано з тим, що багато рішень щодо застосування аналізованих норм мають неоднозначні оцінки та ускладнюють процес застосування кримінально-правових норм на практиці.

Література:

1. Навроцький В. О. Основи кримінально-правової кваліфікації: Навч. посібник. / В.О. Навроцький. — К.: Юрінком Інтер, 2006. — 704 с.
2. Бринзанська О. В. Окремі проблеми кваліфікації ухилення від відбування покарання у виді обмеження волі та шляхи їх розв'язання / О. В. Бринзанська // Судова апеляція. — 2009. — № 2(15). — С. 46–51.
3. Лагнюк О. В. Особливості кваліфікації незаконних дій щодо майна, на яке накладено арешт, заставленого майна або майна, яке описане чи підлягає конфіскації / О. В. Лагнюк // Європейські перспективи. — 2014. — № 1. — С. 88–92.
4. Головчук В. А. Кримінально-правова охорона порядку виконання судових рішень: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 — кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право / Віталій Анатолійович Головчук. — Київ, 2012. — 259 с.
5. Меркушев М. В. Соучастие в преступлениях со специальным субъектом. // Ученые записки. — Вып.34. — Минск. — 1957. — С.16-19.
6. Шарапов Р. Д. Физическое насилие в уголовном праве. — СПб. : Юридический центр Пресс, 2001. — 298 с.
7. Кладков А. Квалификация преступлений, совершенных в соучастии / А. Кладков // Законность. — 1998. — № 8. — С. 120–129.
8. Устименко В. В. Квалификация преступлений со специальным субъектом. — Киев : УМК ВО, 1988. — 104 с.
9. Вирок Полонського районного суду Хмельницької області від 15.08.2011. Справа № 1-83/11 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: URL: reyestr.court.gov.ua.

References:

1. Navrots'kyi V. O. Osnovy kryminal'no-pravovoi kvalifikatsii [navch. posibnyk] / V.O. Navrots'kyi. — K.: YurinkomInter. — 2006. — 704 s.
2. Brynzans'ka O. V. Okremi problemy kvalifikatsii ukhylennia vid vidbuvannia

- pokarannia u vydi obmezhenia voli ta shliakhy yikh rozviazannia / O.V. Brynzans'ka // Sudova apeliatsia — 2009. — № 2(15). — S. 46-51.
3. Lahniuk O. V. Osoblyvosti kvalifikatsii nezakonnykh dii shchodo maina, na yake nakladeno aresht, zastavlenoho maina abo maina, yake opysane chy pidliahaie konfiskatsii / O.V. Lahniuk // Yevropeis'ki perspektyvy — № 1. — 2014 r. — S. 88-92.
  4. Holovchuk V. A. Kryminal'no-pravova ohorona poriadku vykonannia sudovykh rishen': dys... kand. yuryd. nauk : 12.00.08 — kryminal'ne pravo ta kryminolohiia; kryminal'no-vykonavche pravo / V.A. Holovchuk. — Kyiv. — 2012 r. — 259 s.
  5. Merkushev M. V. Souchastye v prestupleniakh so spetsyal'nym subiekтом / M.V. Merkushev // Uchenye zapysky. — Vyp. 34. — Mynsk. — 1957. — S.16-19.
  6. Sharapov R. D. Fyzycheskoe nasylye v uholovnom prave / R.D. Sharapov. — Spb.: Yurydycheskyi tsentr Press, 2001. — 298 s.
  7. Kladkov A. Kvalifikatsyia prestuplenyi sovershennykh v souchastye / A. Kladkov. — 1998. — № 8. — S.120-129.
  8. Ustyenko V. V. Kvalifikatsyia prestuplenyi so spetsyal'nym subiekтом / V.V. Ustyenko — Kyev: UMK VO. — 1988. — 104 s.
  9. Vyrok Polons'koho raionnoho sudu Khmel'nytskoi oblasti vid 15.08.2011 r. Sprava № 1-83/11 URL: reyestr.court.gov.ua.